

EVOCĂRI

Umbra nostalgiei

In memoriam Mihai Mitrea Celarianu

Un cunoscut eseist român scria de curând că „oamenii care au vocația verticalei au înțeles că suprema înțelepciune a vieții este aceea de a nu privi nici în urmă, nici înainte, ci în sus”.

La 4 aprilie se împlinește un an de când ne-a părăsit Mihai Mitrea Celarianu, unul dintre compozitorii români din exil, „un mare, ilustru și distins compozitor român”. Așa l-a prezentat Octavian Nemescu, unul dintre puținii, statornicii și adevărații prieteni care l-au însoțit, fie și de la distanță, permanent în drumul său prin această viață.

Un om „sălbatic de liber”, așa se autodefinia, neînregimentat nici unei mode, grupări sau forme de manierism estetic, a trăit și a murit aproape necunoscut la Paris, același Paris care adusese glorie și recunoaștere altor români de geniu: Enescu, Brâncuși, Cioran, Ionesco. Numai că, după cum remarcă tot Octavian Nemescu, Parisul de la sfârșitul anilor '60 era cu totul altfel față de Parisul interbelic sau de cel al anilor imediat următori celui de-al doilea Război mondial. Mitrea Celarianu găsea, la începutul anului 1968, un oraș răvășit (ca mai toate capitalele europene occidentale) de revoltele studențești, al căror caracter anarhic, anticultural și antitraditional emana inspirația maoistă a extremei stângi. Această realitate socială poate explica, până la un punct, contrarietatea căreia un om cu sensibilitatea lui a trebuit să-i facă față și, în parte, autoizolarea pe care și-a impus-o.

Inițiativa Biroului de muzică simfonică al U.C.M.R., de a-i comemora pe marii dispăruți ai muzicii românești contemporane, constituie, în condițiile indiferenței generalizate de astăzi, un act de cultură și, deopotrivă, o invitație către muzicologii români spre a-i cunoaște și a le promova muzica.

Mihai Mitrea Celarianu a fost „un revoltat în stare pură”, spunea Radu Stan, unul dintre invitații de marcă ai serii, al cărui mesaj a fost ascultat prin intermediul unei înregistrări. Atât el, cât și ceilalți invitați, care l-au cunoscut direct pe Mihai Mitrea Celarianu (Ștefan Niculescu, Dumitru Avakian, Despina Petecel și Irinel Anghel), au relevat personalitatea remarcabilă, controversată și nonconformistă a celui evocat. Se poate spune că el a întruchipat spiritul celui care a refuzat să

îmbătrânească, artistul obsedat de candoarea copilăriei, omul care dorea abolirea tuturor frontierelor, inclusiv ale celor temporale. Poate de aceea piesele lui exprimă o mișcare permanentă a devenirii: variațiuni, deconstrucții, restituiri, dezvoltări, comentariu critic. Muzica lui se exprimă prin reveniri, întoarceri, aluzii, fiind mărturia unei rezistențe active, a luptei și a speranței că se poate ajunge, cândva, la o dimensiune spirituală incontestabilă.

Una dintre piesele audiate a fost *Milchstrassenmusik*, pentru orchestră de soliști. Compusă în anul 1984, această piesă adună cioburi ale unei unei vârste ingenuă, copilăria, unde totul capătă proporții fantastice ale îngemănării pământului cu cerul, în tainica noapte din Ajunul Crăciunului. *Milchstrassenmusik* este construită pe baza unor elemente structurale minimale, derivate din frânturi de colinde românești. Organizarea plurală, eterogenă, care abundă în întâlniri, trimeri, anamneze, bifurcații, pliuri, etc., situează această muzică într-o dimensiune temporală direcționată, cu o desfășurare care trasează o formă mare semnificativă, așa cum se întâmplă și în piesa *Natalienlied* (1986), pentru formație camerală alcătuită din zece instrumente. Aici este activă o proliferare „barocă” de cântări, care determină dimensiunea piesei și apariția „stării de iubire”, cu implicarea ei mistică. *Natalienlied* se găsește în zona lirică cea mai vastă a ciclului numit *Incantațiile nopții luminate* – un ciclu ce acoperă circa opt ore de muzică, pe care autorul visa să-l audă integral.

Ștefan Niculescu a evocat cinci texte pe care Mitrea Celarianu le-a publicat în selecta revistă culturală pariziană „Le Lumene”, către sfârșitul anilor '70. Alăturate, ele dau măsura revelatoare a gândirii muzicale a compozitorului:

Să abolim toate frontierele.

Aspecte ale formei mari: continuum neierarhizat compus din diferite microfragmente și „rămășițe”, o eterogenitate densă, ansamblul fiind, el însuși, fragment. Nici o amenajare de margini (evitarea oricărei mărginiri).

În această înlănțuire nimic nu este împrejmuit sau încremenit. Toți constituenții densității sunt itineranți. Ei variază, se transformă, se schimbă, dar fără gesturi cu contur evident.

Discurs neистерic, debarasat de o expresivitate frapantă. A face un salt în redundanță, prin detaliul care glisează.

Dacă la o suprafață sonoră se vrea un proces reiterativ sau o urzeală staționară, se va regăsi mereu acea mișcare interioară, neîntreruptă, extrem de fină, producând pluralul ireductibil, de nestăpănit și care declasează.

Weil Paul Celan a fost cea de a treia piesă audiată, care face parte tot din ciclul Incantațiilor..., transpunând sonor drama profundă „a apartenenței și în același timp a dezrădăcinării”, căreia Mitrea Celarianu a trebuit să-i facă față. Lucrarea este compusă pentru 4 tenori, 2 baritoni și 2 bași, cor de voci albe, cor mixt și orchestră. Se întrevide o suprapunere a celor două planuri sonore, vocal și instrumental. Primul sugerează un lamento alcătuit din fragmente de vaiete, care vin parcă de nicăieri și se pierd în spațiu, în timp ce al doilea desfășoară un discurs mai robust și mai dramatic, ambele construind un dialog cu tentă arhaică. Am remarcat la audiție interpretarea de o aleasă ținută a Orchestrei de Cameră și a

Corului Radio, dirijate de Ludovic Bacs, prin care au fost puse în valoare conceptele și strategiile componistice ale autorului.

„În toate răspunsurile mele se va găsi această constantă care mă însuflețește mereu: irepresibila aversiune pentru tot ce reprezintă frontieră”, mărturisea Mihai Mitrea Celarianu într-o scrisoare adresată compozitoarei Irinel Anghel.

Având trimiteri semnificative deopotrivă italiene și franceze asupra vocabulei „Si”, ultima lucrare a autorului vizează câteva dintre elementele formale care o generează. Compusă în anul 2001, a fost dedicată ansamblului „Violoncellissimo”, condus cu inegalabilă măiestrie și cu un imens devotament de violoncelistul Marin Cazacu. Îi menționăm pe componenții acestei formații, cu sentimentul că am fost martorii unor momente speciale: Răzvan Suma, Olga Mănescu, Bogdan Popa, Andreea Țimiraș, Titus Tincu, Andrei Cavassi, Mia Dahlgreen. Cu toții au redat, cu o implicare profundă în actul interpretativ, acest „monolog de incantații de la micro- la macrostructură, care amintește autosimilaritatea opusului”, în a cărui articulare mai pot fi întâlnite și „anumite fragmente eterogene, singulare ca realizare prin salturi a unor încălecări transversale, deteriorate, zig-zaguri care aduc împreună, printre altele, temporalități diverse, toate lucrurile prezente în copilărie, când mintea hoinărește cu acea vioiciune transgresivă, spontană, care nu-și are pereche” (am citat din prezentarea pe care Mihai Mitrea Celarianu a făcut-o acestei lucrări, prezentată cu această ocazie, a concertului din 9 martie 2004, în primă audiție absolută).

Nostalgia copilăriei, acel paradis pierdut a cărui imagine obsedantă străbate întreaga operă a lui Mitrea Celarianu, a reprezentat rezistența lui la tot ce ar fi putut să-l agreseze din exterior, prin care și-a susținut și apărât, fără ostentație crezurile artistice,. Nădăjdum că Mihai Mitrea Celarianu a făcut parte din acea categorie a oamenilor care, – după cum susține Dan Stanca, pe care l-am citat și la începutul articolului – „cu toate îndoilele care-i mai încearcă, cu toate dezamăgirile de care nu sunt mereu feriți, reușesc să nu fie robi nostalgiei și, indiferent de vârstă, să se afle în punctul de început al vieții”.

Constantin SECARĂ

Resistance

Voi scrie despre **Mihai Mitrea Celarianu**, așa cum ar fi dorit el – în fragmente de amintiri ale relației noastre profesionale și umane – pentru că fiecare întâlnire, fie ea telefonică sau personală cu Mihai Mitrea Celarianu, a lăsat urme importante atât în modul meu de a gândi, cât și în creația mea.

Mă gândesc astfel cu mare plăcere la felul în care ne-am cunoscut, într-o zi a toamnei lui 1998, când am primit acasă un telefon. Era Mihai Mitrea Celarianu de la Paris: „Doamnă Irinel Anghel, v-am ascultat o lucrare transmisă de Radio France și vreau să știți că mi-a plăcut foarte mult. Ascultându-vă muzica, am simțit că trebuie să ne cunoaștem”.

În urma acelei conversații, am făcut prin poștă schimb de înregistrări ale lucrărilor noastre, al cărui rezultat a fost o altă convorbire telefonică în care Mihai Mitrea mi-a spus: „Sunt fericit. Mi-am găsit soția în muzică !”